

GRETTE

ADVOKATFIRMA

**Prosjekterendes ansvar for
forsinkede tegningsleveranser**
av advokat Anne Cathrine Røed

Entreprisejuridisk seminar,
Holmsbu september 2009

Agenda

Rekkevidden av ansvar for forsinkelse
Praktiske og rettslige betraktninger om bl.a

- forskjeller i NS 8401 og NS 8402
- krav til varsling
- erstatningsutmåling, herunder dagmulksproblematikk
- vansker når man er utenfor dagmulksregimet
- betydningen av klare frister
- sontringen mellom forsinkelse og rådgiverfeil

Ikke uttømmende,
bl.a. sporadisk om fremdrift og fristforlengelse

Forsinkelse

dvs. negativ differanse mellom avtalt og faktisk leveranse

Answaret påvirkes av kontraktsvalget

1. Prosjekteringsoppdrag
 2. Fast pris
- klart definert oppdrag
 - mulig å fastsette eksakte tidsfrister

1. Rådgivningsoppdrag
 2. Regningsarbeid
- ikke klart definert oppdrag
 - tidsfrister basert på overslag over oppdragets omfang

Forsinkelsesansvaret

NS 8401 pkt. 12.1

"Det foreligger forsinkelse dersom oppdraget ikke gjennomføres innenfor de tidsfrister som gjelder etter 9.2, med de justeringer som følger av punkt 11."

NS 8401 pkt. og 11.1.2 og 11.4

"Partene har rett til fristforlengelse dersom han godtgjør at fremdriften hindres av forhold utenfor hans kontroll som han ikke burde ha tatt i betraktning, unngått eller overvunnet følgende av."

Objektivt ansvar med reservasjon for uforutsette hindringer i NS 8401
(kontrollansvaret, dobbelt force majeure)

NS 8402 pkt. 9.1

"Det foreligger forsinkelse dersom oppdraget ikke gjennomføres innenfor de tidsfrister som gjelder etter punkt 8, og dette skyldes forhold rådgiveren svarer for."

Subjektivt ansvar i NS 8402

Bakgrunnsretten

Det tradisjonelle er skyldansvar ved omvendt bevisbyrde → retning mot kontrollansvar

Når foreligger det forsinkelse etter NS 8401?

NS 8401 pkt. 12.1

"Det foreligger forsinkelse dersom oppdraget ikke gjennomføres innenfor de tidsfrister som gjelder etter 9.2. med de justeringer som følger av punkt 11."

Leveranseplan m.v

fristforlengelse

Hvilke frister ?

Tidsfrister fastsatt i kontrakten jf. NS 8401 pkt. 9.2 første ledd

- Frist for oppstart av prosjekteringen
- Frist for ferdigstilling
- Delfrister (typisk frister i tegningsleveranseplan)

Særlig om betydningen av omforenet tegningsleveranseplan

- ✓ Særlig om tegningsleveranseplan
- ✓ Kvaliteten på planen blir avgjørende for rekkevidden av forsinkelsesansvaret

Oppdragsgiver er ikke forpliktet til å godkjenne utkastet til plan selv om denne fullt ut er utarbeidet i samsvar med dretningslinjene i Pkt. 9.2 tredje ledd

- ✓ Hvordan beregne dagmulkten?
Hva med delvis forsinkelse?

Problemstilling relatert til ulike situasjoner

✓ Senario 1:

Det foreligger omforent leveranseplan utarbeidet av prosjekterende, jf. pkt. 9.2 annet og tredje ledd

✓ Senario 2:

Det foreligger leveranseplan fastsatt av oppdragsgiver, jf. pkt. 9.2 fjerde ledd

✓ Senario 3:

Det foreligger ingen leveranseplan, jf. pkt. 9.2 femte ledd

Senario 1

Det foreligger omforent leveranseplan
utarbeidet av prosjekterende,
jf. pkt. 9.2 annet og tredje ledd

- + Det er enkelt å påvise forsinkelsen
- ✓ De sentrale spørsmål blir:
 - Om det foreligger forhold som gir den prosjekterende krav på fristforlengelse?
 - Om krav på fristforlengelse er tilstrekkelig varslet?

Senario 2:

Det foreligger leveranseplan fastsatt av oppdragsgiver, jf. pkt. 9.2 fjerde ledd

- + Det er enkelt å påvise forsinkelsen
- ✓ De sentrale spørsmål blir:
 - Om oppdragsgivers leveranseplan er "urimelig tyngende" i forhold til de rammer for utvikling av prosjektet som var påregnelig ved inngåelsen av kontrakten?
 - Om den prosjekterende har varslet tilstrekkelig at han oppfatter planen som urimelig ?
 - Om det foreligger forhold som gir den prosjekterende krav på fristforlengelse
 - Om krav på fristforlengelse er tilstrekkelig varslet ?

Senario 3:

Det foreligger ingen leveranseplan,
jf. pkt. 9.2 femte ledd

- Det er vanskelig å påvise forsinkelse (mangler målepunkter)
- Hovedfremdriftsplanen justeres i løpet av prosjektet og beskriver ikke årsak til forsinkelse (lite egnet til å plassere ansvar for forsinkelser)
- Individuelle frister
Referatbruk (rett til høring)/unnlatt protest på disse

Praksis viser manglende oppfølging

Senario 3 forts.

- Den prosjekterende står imidlertid ikke fritt.
Han skal utføre oppdraget med "rimelig fremdrift og uten unødvendige avbrudd"
- Problematisk fordi
 - skjønnsmessig vurdering
 - vanskelig å nå frem med mangelfull varsling fordi forhold den prosjekterende ikke svarer for faller inn under vurderingen av "rimelig fremdrift"
- Intet grunnlag for beregning av dagmulkt

Når er rådgiveren forsinket etter NS 8402?

NS 8402 pkt. 9.1

"Det foreligger forsinkelse dersom oppdraget ikke gjennomføres innenfor de tidsfrister som gjelder etter punkt 8, og dette skyldes forhold rådgiveren svarer for."

fremdriftsplan

"fristforlengelse"

- **Senario 1:**

Det foreligger fremdriftsplan utarbeidet av rådgiveren, jf. pkt. 8.1 første ledd

- **Senario 2:**

Det foreligger fremdriftsplan utarbeidet av oppdragsgiveren, jf. pkt. 8.1 første ledd

- **Senario 3:**

Det foreligger ingen fremdriftsplan, jf. pkt. 8.2 annet ledd

Når foreligger det forsinkelse etter NS 8402?

Senario 1

- Som foran, men ingen problematikk relatert til fristforlengelse

Senario 2

- + oppdragsgiver må påvise uaktksomhet

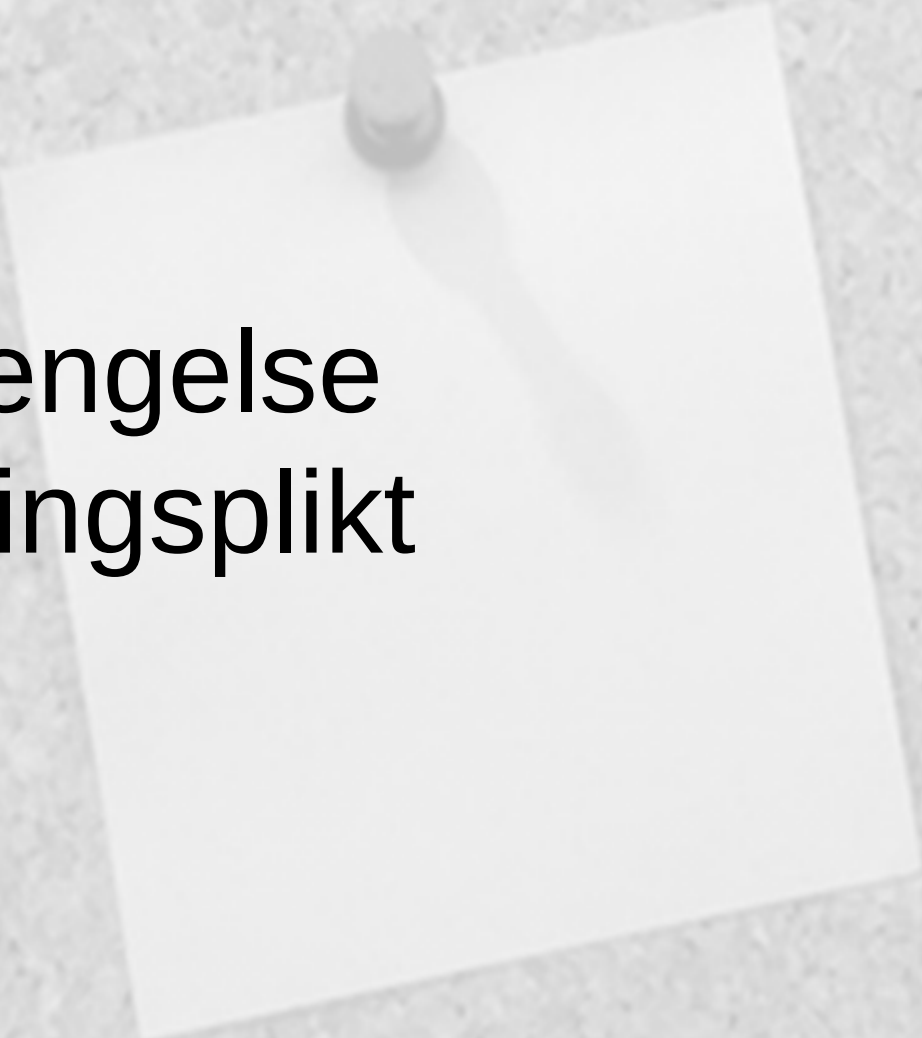
Senario 3

Kan den prosjekterende bebreides for at tegningen ikke kom før?

Betydningen av de ulike forsinkelsesansvar

Bevistemaet og bevisbyrden relatert til de to
ansvarsformer er forskjellig

- ✓ Oppdragsgiver må påvise fristoversittelse etter begge regelsett
- ✓ Etter NS 8401 må den **prosjekterende** påvise å ha krav på fristforlengelse for å unngå ansvar
- ✓ Etter NS 8402 må **oppdragsgiveren** påvise at fristoversittelsen er uaktsom for å være berettiget til erstatning/dagmulkt

Fristforlengelse og varslingsplikt

Prosjekterendes varsling av forsinket fremdrift og forsinkelse

NS 8401

NS 8401 pkt. 9.1 tredje ledd

"Partene skal varsle hverandre uten ugrunnet opphold dersom fremdriftsplanen ikke overholdes

NS 8402 pkt. 9.2 sjette ledd

"Rådgiveren skal uten ugrunnet opphold varsle oppdragsgiveren dersom frister eller rimelig fremdrift ikke kan holdes.

NS 8402

NS 8402 pkt. 8.1 tredje ledd

"Rådgiveren skal varsel oppdragsgiveren uten ugrunnet opphold dersom fremdriftsplanen ikke overholdes

NS 8402 pkt. 8.2 tredje ledd

"Rådgiveren skal uten ugrunnet opphold varsle oppdragsgiveren dersom frister eller rimelig fremdrift ikke kan holdes.

NS 8402 pkt. 9.1 annet ledd

"Rådgiveren skal uten ugrunnet opphold varsle oppdragsgiveren dersom avtalte frister ikke holdes.

Prosjekterendes varsel om fristforlengelse

NS 8401

– fristforlengelse ved varsling

NS 8401 pkt. 11.1.1

"Den prosjekterende har rett til fristforlengelse dersom han blir forsinket som følge av hindring som kan henføres til forhold oppdragsgiveren har risikoen for, for eksempel endringer, manglende medvirkning m.v."

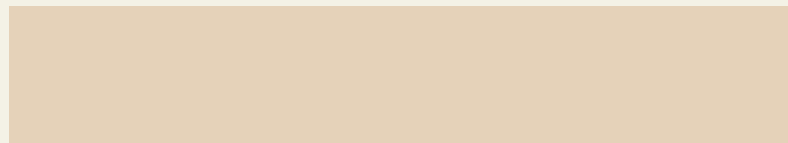

NS 8401 pkt. 11.1.5 første ledd

"Vil den prosjekterende kreve fristforlengelse eller tilleggsvederlag, skal han varsle oppdragsgiveren uten ugrunnet opphold. Den prosjekterende skal innen rimelig tid spesifisere og begrunne sist krav."

NS 8402

– ikke regler om fristforlengelse

Oppdragsgivers varsling av dagmulkt/erstatning

Krav til håndtering underveis i prosjektet

NS 8401 pkt. 12.3

"Vil oppdragsgiveren kreve erstatning eller dagmulkt, skal han varsle den prosjekterende innen rimelig tid etter at han ble klar over grunnlaget for å reise kravet."

Gjør han ikke det, tapes kravet"

NS 8401 pkt. 12,2, fjerde ledd

"På skriftlig forespørsel fra den prosjekterende plikter oppdragsgiveren uten ugrunnet opphold skriftlig å opplyse ham om han vil påberope seg overskridelsen av en delfrist."

Gjør han ikke det, tapes retten til å påberope seg forsinkelsen

BH må reagere innen rimelig tid av eget initiativ → ellers preklusjon
Krav til hyppighet for varsel – hvor ofte skal det varsles (løpende reklamasjoner)

Varsling av dagmulkt/erstatning forts.

- Krav til reaksjonstid regnes fra kjennskap til forsinkelsen
- Er det nok at BH gjør gjeldende at den prosjekterende er forsinket? Må gjøre gjeldende misligholdet
- Hvor lenge kan man vente?
- Hva med stadige forsinkelser av ulike tegninger for samme område?
- Hvor ofte skal man si fra?

Konsekvens av manglende varsling iht. NS 8401

- Den prosjekterendes manglende varsling medfører ikke preklusjon
- Oppdragsgiverens manglende svar medfører (delvis) preklusjon

NS 8401 pkt. 11.1.5 annet ledd

"Ved unnlatt eller for sen varsling har den prosjekterende bare krav på slik fristforlengelse og tilleggsvederlag som oppdragsgiveren måtte forstå at forholdet ville medføre."

NS 8401 pkt. 11.1.5 tredje ledd

"Oppdragsgiveren skal ta stilling til begrunnede krav fra den prosjekterende uten ugrunnet opphold."

I motsatt fall taper han retten til å påberope seg at forholdet ikke gav grunnlag for den prosjekterendes krav. Dette gjelder ikke dersom den prosjekterende må forstå at kravet på fristforlengelse er grunnløst."

To varslingsystemer i konflikt

NS 8401 pkt. 11.1.5 tredje ledd

*"Oppdragsgiveren skal ta stilling til begrunnede krav fra den prosjekterende **uten ugrunnet opphold**. I motsatt fall taper han retten til å påberope seg at forholdet ikke gav grunnlag for den prosjekterendes krav. Dette gjelder ikke dersom den prosjekterende må forstå at kravet på fristforlengelse er grunnløst."*

NS 8401 pkt. 12.3

*"Vil oppdragsgiveren kreve erstatning eller dagmulkt, skal han varsle den prosjekterende **innen rimelig tid etter at han ble klar over grunnlaget for å reise kravet**. Gjør han ikke det, tapes kravet"*

Byggherren må ivareta sin posisjon hva gjelder krav på dagmulkt/erstatning uavhengig av prosjekterendes varsling av fristforlengelse

Erstatningsutmåling

Utmåling av erstatning

NS 8401 pkt. 12.2 første ledd

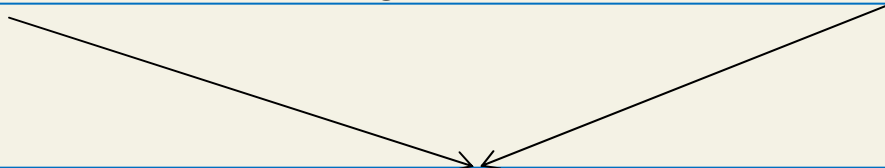
*"Med mindre det er avtalt dagmulkt, kan oppdragsgiveren kreve å få erstattet **de direkte utgiftene** han er påført som følge av forsinkelsen."*

NS 8402 pkt. 9.2 første ledd

*"Rådgiveren er erstatningsansvarlig for oppdragsgiverens **påregnelige tap** ved forsinkelse dersom forsinkelsen skyldes uaktsomhet hos rådgiveren."*

Alternativt dagmulkt - må avtales!

NS 8401 pkt. 12.2 første ledd og NS 8402 pkt. 9.2 tredje ledd

*"Samlet erstatning og dagmulkt for overskridelse av delfrister og tidsfrist for fullførelsen av oppdraget **skal ikke overstige 20 % av kontraktsprisen eller antatt totalt honorar eksklusive merverdiavgift.**"*

Beregning av dagmulkt

NS 8401 pkt. 12.2 annet ledd

"Dersom det er avtalt dagmulkt, skal den prosjekterende betale dagmulkt ved forsinkelse etter de satser som er angitt i kontrakten.

Er satser ikke avtalt, skal dagmulkten være 2 % av kontraktsprisen eller antatt totalt honorar eksklusive merverdiavgift, minimum kr 1000 per hverdag.

Dagmulkten starter å løpe når det som skal utføres innen tidsfristen, er fullført."

NS 8402 pkt. 9.2 annet ledd

"Dersom det er avtalt dagmulkt, skal rådgiveren betale dagmulkt ved forsinkelse etter de satser som er angitt i kontrakten.

Er satser ikke avtalt, skal dagmulkten settes til kr 1000 per dag.

Dagmulkten slutter å løpe når det som skal utføres innen tidsfristen, er fullført."

Forholdet mellom erstatning og dagmulkt

- ✓ Erstatning for forsinkelsen kan ikke kreves ved siden av dagmulkt
- ✓ Oppdragsgiver kan velge erstatning i stedet for dagmulkt dersom den prosjekterende har opptrådt forsettlig eller grovt uaktsomt

Nærmere om ansvarsbegrensningen

- ✓ Lik begrensning i NS 8401 og NS 8402
- ✓ To alternative beregningsgrunnlag:
 - i) Kontraktsprisen, eller
 - ii) antatt honorar
- ✓ Ingen definisjon av begrepet "kontraktprisen"
- ✓ Hva er antatt honorar? **Betydningen av opsjoner**
- ✓ Ansvarsbegrensningen gjelder ikke ved forsett og grov uaktsomhet iht. **NS 8401 pkt. 12.2 sjette ledd og NS 8402 pkt. 9.2 sjette ledd**

Nærmere om ansvarsbegrensningen

- ✓ Forsøk på avvik i praksis – Oslo kommunes standardavtale

NS 8401 er fraveket:

- Dagmulkt uten tak → ansvarsbegrensningen er fjernet
- Forbeholdt seg ett til erstatning der tapet er større en det som dekkes av dagmulkten

NS 8402 er fraveket:

- Rådgiveren hefter på objektivt grunnlag
 - Dagmulkt uten tak → ansvarsbegrensningen er fjernet
 - Forbeholdt seg rett til erstatning der tapet er større en det som dekkes av dagmulkten

Minimumsdagmulkten har i praksis vært satt til kr. 3000,- pr dag
(og ikke kr. 1000,-)

Forhold relatert til ytelsens karakter

- ✓ Prosjekteringen i store prosjekter er gjerne delt inn i faser
Faseinndelingen kan reise særlige spørsmål
- ✓ Hva med endringer i prosjekteringen?
Fristforlengelse → selvstendig vurdering av forsinkelsen
- ✓ Håndtering av tegningsoppfølging

Hva med den prosjekterendes øvrige ytelser?

2.3 Arkitekt skal tegne detaljer etter vedlagte tegningsliste og omforent fremdriftsplan.

2.5 Oppfølging i byggetiden.

Supplering og korreksjoner i arbeidstegninger og beskrivelser, deltagelse i byggemøter, vurdering av anbud i samarbeid med byggherrens representant, befaring og kvalitetetskontroll etc. samt ajourføring/korreksjoner av hovedprosjekttegninger.

2.6 Det forutsettes at det prosjekteres etter byggherrens ønsker og spesifikasjoner. Arkitekten plikter å underrette byggherren skriftlig dersom det legges frem planer, tegninger eller spesifikasjoner etc som er i, eller kan tolkes å være i, uoverensstemmelse med offentlige spesifikasjoner, forskrifter, lover og krav eller gjeldende reguleringsbestemmelser.

Det forutsettes videre at det prosjekteres etter de retningslinjer som er gitt i gjeldende utgaver av Norsk Standard og byggetekniske fagblader, bla. fra NBI.

2.7 Arkitekten plikter å legge forholdene til rette for at best mulig samarbeid med øvrige rådgivere utpekt av byggherren oppnås.

Grensedragning ift.
prosjekteringsfeil (mangler)

Grensen mellom forsinkede og forsinkende tegninger

Betydningen av skillet

Egentlig et spørsmål om skille mellom forsinkelse og prosjekterings-/rådgivningsfeil

Sentralt skille av stor rettslig betydning i forhold til

- Forsikringsdekning → ulik dekningsmessighet →
- Ansvarsbegrensninger → ulik dekningsmessighet
- Ulike reklamasjonsregler? (bordet fanger)
- Ulike sanksjoner/utmålingsregler
- Ulik friststart for foreldelse foreldelse

Standardklausul vedr. deknings- messighet

*"Forsikringen
dekker ikke
ansvar som skyldes
forsinkelser eller
ulempes ved
prosjektets fremdrift
som følge av at
tegninger,
beregninger,
beskrivelser eller
andre oppgaver ikke
er utarbeidet i rett
tid eller uteblir."*

Forsinkelse eller prosjekteringsfeil?

Forsinkelse

dvs. feil som relaterer seg til forbruk av tid

Oppdraget er ikke gjennomført innen kontraktens tidsfrister

Også dersom deler av arbeidet ikke er utført

Flytende overgang

OVERLEVERING

Prosjekteringsfeil

dvs. feil som relaterer seg til arbeidets kvalitet

Oppdraget er ikke utført i samsvar med kontrakten og dette skyldes at kravet til faglig forsvarlig handlemåte eller aktsomhet ikke er overholdt

Normalt et skille ved overlevering av prosjektmaterialet

- Kvalitetsmangler som oppdages før overlevering vil ofte anses som en ytelse som ikke er fullgod – og som dermed må gjøres om (forsinket)
- Kvalitetsmangler som oppdages eller oppstår etter overlevering og som kan relateres til leveransen utgjør mangler

Grensen mellom forsinkede og forsinkende tegninger

Nærmere om grensedragningen i tvilstilfellene

Materialet kan være så mangelfullt utført at det ikke kan betraktes som overlevert

Momenter:

- når det skulle ha vært levert
- rådgiverens intensjoner med leveransen
- når det "mangelfulle" forhold avdekkes
- oppdragsgivers eventuelle purring, reklamasjoner

Hva med delvis forsinkelse/overlevering?

**Fallgruvene for å konstatere
og sanksjonere
forsinkelse**

Hva går galt?

- ✓ Det avtales ikke dagmulkt
- ✓ Det avtales ikke konkrete frister for prosjekteringsarbeidet
- ✓ Arbeidet påbegynnes uten at detaljert tegningsleveranseplan er på plass
- ✓ Partene blir ikke enige om utkastet i ettertid slik at planen ikke anses omforenet
- ✓ Omforenet plan foreligger, men følges ikke opp med endringer
- ✓ BH godtar at PG har krav fristforlengelse uten at dette følges opp i planen

Det avtales ikke dagmulkt

Hvor står man så?

Oppdragsgiver må påvise

- 1) Ansvarsgrunnlag dvs. avviket i tid (forsinkelse)
- 2) Årsakssammenheng
 - Faktisk årsakssammenheng
 - Rettslig årsakssammenheng (påregnelighet)
- 3) Økonomisk tap

Klassisk innsigelser basert på samvirkende årsaker

- For sen eller ingen fremdriftsplan

***Takk for
oppmerksomheten!***

Advokat Anne Cathrine Røed
Advokatfirmaet Grette DA
m: 414 70168
tlf: 22 34 00 00

